

Xushmurodova Zebiniso Uyg'un qizi
Tadqiqotchi

Abstract. *Pedagogik texnologiya tushunchasi ta'lim-tarbiya amaliyotini rivojlantirish ehtiyojlari asosida kelib chiqqan, va hozirda pedagogika, psixologiya fanlarida o'z o'rniga ega bo'lgan keng ko'lamli serqirra tushunchadir. Pedagogik texnologiyada ishlab chiqarish sohasidagi turli texnologiyalardan farqli ravishda ishlov beriladigan material o'quvchi (ta'lim oluvchi)ning aqliy, ruhiy, axloqiy sifatлари bo'lib, ularga o'qituvchi, tarbiyachi tomonidan ma'lum maqsadlarga erishish yo'lida har turli ta'sirlar o'tkaziladi. Pedagogik texnologiya tushunchasi dastlab XX asrning o'rtalarida AQSHda paydo bo'lib, 1940-50 yillar o'rtasigacha «Ta'lim texnologiyasi» deb yuritilib kelgan va bu ibora texnika vositalaridan foydalanib o'qitishga nisbatan qo'llanilgan. 50-60 yillarda programmalashtirilgan ta'lim nazarda tutilgan, 70- yillarda «pedagogik texnologiya» iborasi qo'llanilib u avvaldan loyihalashtirilgan va aniq belgilangan maqsadlarga erishishni kafolatlovchi o'quv jarayonini bildirgan. 1979 yilda AQSHning Pedagogik kommunikatsiyalar va texnologiyalar assotsiatsiyasi tomonidan Pedagogik texnologiyani kompleks, integrativ jarayon deb asoslangan va 80- yillarning boshidan esa pedagogik texnologiya deb ta'limning kompyuterli va axborot texnologiyalarini yaratishga aytilgan.*

Kalit so'zlar: *texnologiya, pedagogik texnologiya, klassik ma'ruza, ezoterik ta'lim*

I. Kirish

Pedagogik texnologiyalar uzluksiz ta'lim turlari, ta'lim sohalari hamda ayrim belgilari bo'yicha turlarga ajratiladi. Uzluksiz ta'lim turlari bo'yicha maktabgacha ta'lim, boshlang'ich ta'lim, tayanch ta'lim, maktabdan tashqari-qo'shimcha ta'lim, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi, oliy ta'lim, qayta tayyorlash va malaka oshirish ta'limi pedagogik texnologiyalariga bo'linadi. Shu bilan birga, ta'lim sohalari bo'yicha ona tili, xorijiy tillar, adabiyot, ijtimoiy, tabiiy, aniq fanlar, san'at, sport, texnika, texnologiya, amaliy fanlar, kasb-hunarlar, maxsus ta'lim pedagogik texnologiyalari mavjud. Hozirda mavjud bo'lgan pedagogik texnologiyalarni bir qancha belgilariga qarab turlarga ajratiladi. Bu belgilar haqida gapirishdan oldin shuni eslatib o'tishimiz kerakki, pedagogik texnologiya doimo kompleks xarakterga ega bo'lib, u faqat bittagina omildan, metoddan, tamoidan foydalanmaydi. Ya'ni quyida keltiriladigan turlarigagina xos bo'lgan monotexnologiyalar aslida mavjud emas. Lekin har bir pedagogik texnologiyada asosiy e'tibor ta'lim jarayonining u yoki bu tomoniga qaratilishi natijasida ularni shu belgilari bo'yicha turlarga ajratiladi.

II. Adabiyotlar tahlili

Pedagogik texnologiya – o'qitishning, ta'limning shakllari, metodlari, usullari, yo'llari, tarbiyaviy vositalarning maxsus yig'indisi va komponovkasi (joylashuvi)ni belgilovchi psixologik tartiblar (ustanovka)lar majmuasi; u pedagogik jarayonning tashkiliy-uslubiy vositalaridan iborat (B.T.Lixachev).

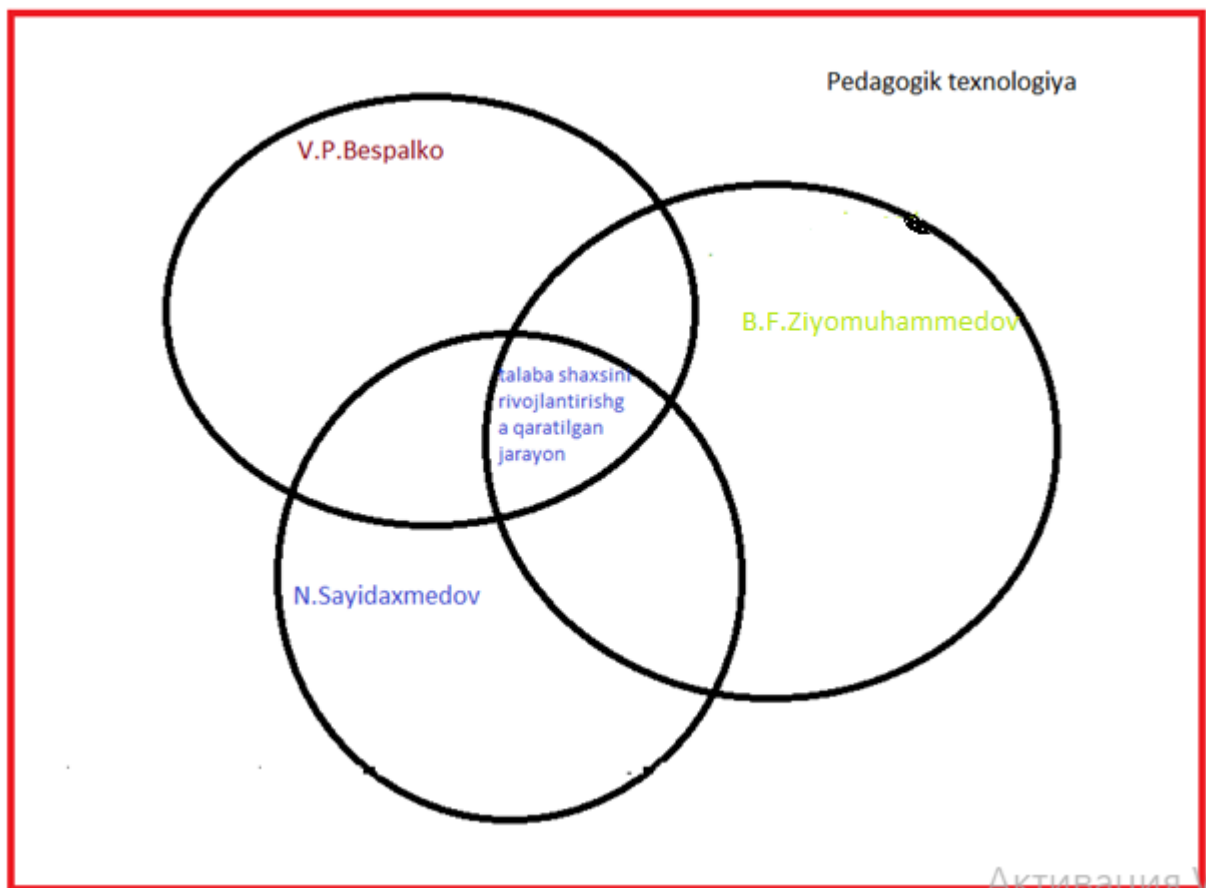
Pedagogik texnologiya – texnika resurslari, odamlar va ularning oʻzaro taʼsirini hisobga olgan holda taʼlim shakllarini optimallashtirish vazifasini qoʻyuvchi oʻqitish va bilimlarni oʻzlashtirishning hamma jarayonlarini yaratish, qoʻllash va aniqlashning tizimli metodi. (YUNESKO).

Pedagogik texnologiya – bu oʻqitishga oʻziga xos yangicha (innovatsion) yondashuvdir. U pedagogikadagi ijtimoiy-muhandislik tafakkurining ifodalanishi, texнократik ilmiy ongning pedagogika sohasiga koʻchirilgan tasviri, taʼlim jarayonining muayyan standartlashuvi hisoblanadi. (B.L.Farberman)

Ushbu aytilganlar asosida pedagogik texnologiyaning quyidagi eng qisqa va umumlashtirilgan taʼrifini keltirishimiz mumkin: "Pedagogik texnologiya – barkamol insonni shakllantirish faoliyati". Shu bilan birga pedagogik texnologiyaning keng koʻlamli, serqirra tushuncha ekanligini hisobga olgan holda uning quyidagi yana bir nechta taʼriflarini keltirishimiz mumkin.

Pedagogik texnologiya – axborotlarni oʻzlashtirish, ulardan amalda foydalanish, ulardagi yangi maʼno-mazmunlarni hamda axborotlar orasidagi turli bogʻliqliklarni ochish orqali yangi axborotlar yaratishga oʻrgatish jarayonidan iborat.

Pedagogik texnologiya – bu oʻz oldiga taʼlim shakllarini optimallashtirish vazifasini qoʻyuvchi, butun oʻqitish va bilimlarni oʻzlashtirish jarayonini texnik resurslar va odamlarning oʻzaro munosabatlarini hisobga olgan holda yaratish, qoʻllash va aniqlashning tizimli metodidir.

Izoh. Eyler Venn diagrammasida B.F.Ziyomammedov, N.Sayidahmedov va V.P.Bespalkolarning pedagogik texnologiya tushunchasiga bergan ta'riflarini qiyosiy tahlili tasvirlagan. Ya'ni bu uchala olimlarimizning keltirgan ta'riflarida keltirilgan umumiy fikrlar va shu bilan birga bir-biri bilan kesishmaydigan fikrlari tasvirlangan. Umumiy g'oya: pedagogik texnologiya – talaba shaxsini rivojlantirishga qaratilgan jarayon.

III Tahlillar

Bilish faoliyatini boshqarish bo'yicha pedagogik texnologiyalar turlari:

Klassik ma'ruza;

Texnika vositalari yordamida o'qitish;

Maslahatchilik tizimi;

Darslik bo'yicha o'qitish;

Kichik guruhlar tizimi;

Kompyuter yordamida o'qitish Repetitorlik tizimi;

Dasturlashtiriladigan boshqaruv.

Ta'lim oluvchiga yondashuv turi bo'yicha pedagogik texnologiyalar quyidagicha nomlanadi:

Avtoritar;

Didaktik yo'naltirilgan;

Ijtimoiy yo'naltirilgan;

Antropologik yo'naltirilgan;

Pedagogik yo'naltirilgan;

Shaxsga yo'naltirilgan;

Insonparvarlikka va shaxsga yo'naltirilgan;

Hamkorlik texnologiyalariga yo'naltirilgan;

Erkin tarbiyaga yo'naltirilgan;

Ezoterik ta'lim va tarbiyaga yo'naltirilgan.

Qo'laniladigan asosiy metod bo'yicha pedagogik texnologiyalar quyidagi turlarga ajratiladi:

Dogmatik, reproduktiv metod ;

Tushuntirish, ko'rgazmali;

Rivojlantiruvchi ta'lim;

Muammoli, izlanishli;

Ijodiy metod;

Dasturlashtirilgan ta'lim metodi ;

Dialogli metod;

O'yin metodi ;

O'z-o'zini rivojlantiruvchi ta'lim metodi;

Axborotli (kompyuterli) ta'lim metodi Tashkiliy shakllariga ko'ra pedagogik texnologiyalar quyidagi turlarga bo'linadi:

An'anaviy ta'lim;

Shaxsga yo'naltirilgan pedagogik jarayon asosidagi pedagogik texnologiyalar;

O'quvchilar faoliyatini faollashtirish va jadallashtirish asosidagi pedagogik texnologiyalar;

O`quv jarayonini boshqarish va tashkil qilish samaradorligi asosidagi pedagogik texnologiyalar; Materialni didaktik takomillashtirish va rekonstruksiyalash asosidagi pedagogik texnologiyalar;

Xususiyy fanlar pedagogik texnologiyalari;

Alternativ texnologiyalar;

Tabiatga moslashtirilgan texnologiyalar;

Rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyalari;

Mualliflik maktablari pedagogik texnologiyalari;

Texnologiyalarni loyihalash va o`zlashtirish texnologiyalari.

IV. Muhokamalar

Bundan tashqari shaxsning xususiyat va sifatleri tarkibiga yo`naltirilganlik bo`yicha pedagogik texnologiyalar quyidagi turlarga ajratiladi: Fanlar bo`yicha bilim, ko`nikmalarni shakllantirishga yo`naltirilgan – axborot texnologiyalar; Aqliy faoliyat usullarini shakllantirishga yo`naltirilgan –operatsion texnologiyalari; Estetik va axloqiy munosabatlar sohasini shakllantirishga yo`naltirilgan emotsional-badiiy va emotsional axloqiy texnologiyalar; Shaxsning o`z-o`zini rivojlantirish mexanizmlarini shakllantirishga yo`naltirilgan o`z-o`zini rivojlantirish texnologiyalari; Ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yo`naltirilgan –evristik texnologiyalar; Amaliy faoliyat sohasini rivojlantirishga yo`naltirilgan amaliy texnologiyalar. Pedagogik texnologiyalarni quyidagi belgilariga ko`ra tasnif qilinadi: Qo`llash darajasiga ko`ra; Falsafiy asosiga ko`ra; Asosiy rivojlantiruvchi omiliga bo`yicha; O`zlashtirish konsepsiyasi bo`yicha; Shaxsiy belgi-sifatlariga ko`ra yo`nalganligi bo`yicha; Mazmun xususiyatlari bo`yicha ; Boshqaruv turiga bo`yicha; Bolaga yondashuv bo`yicha; Ko`p qo`llanilgan metodlari bo`yicha; Ta'lim oluvchilar toifalari bo`yicha.

V. Xulosa

Pedagogik texnologiya bilan metodika orasidagi farq Hozirgi kunda pedagogik texnologiya haqidagi aniq tushuncha va tasavvurlar birmuncha kamligi tufayli, uni xususiyy metodikalar bilan deyarli tenglashtirish hollari uchraydi. Aslida esa ular orasida jiddiy farqlar mavjud bo`lib, quyida ular haqida qisqacha bayon qilinadi. Pedagogik texnologiya – o`quvchini mustaqil o`qishga, bilim olishga, fikrlashga o`rgatishni kafolatlaydigan jarayondir. Metodika – o`qituvchining bilimi, ko`nikmasi mahorati, shaxsiy sifatleri, temperamentiga bog`liq bo`lib, ma'lum shaxs o`qituvchi uchun qulay bo`lgan o`qitish usullari va yo`llari majmuadir.

REFERENCES:

1. Mavlonova R va boshq. Pedagogika. – T.: Oqituvchi, 2001.
2. Podlasiy I. P. Pedagogika. V 2-x kn. – M.: VLADOS, 2003.
3. Lixachev B. T. Pedagogika. – M.: Yurayt, 2003.
4. Slastenin V. A., Isaev I. F., Shiyanov E. N. Obshaya pedagogika.
5. Toxtaxodjaeva M., Nishonova S., Hasanboev J., Mad`yarova S., Kal`dibekova A va boshq. Pedagogika. – T.: Moliya, 2008.
6. Pedagogika. Q. Qosnazarov, A. Pazilov, A. Tilegenov Nukus, Bilim, 2009 y.